

Східноукраїнський центр громадських ініціатив

ДОСВІД ІНІЦІАТИВ НА КОРИСТЬ ЗБЕРЕЖЕННЯ ШКІЛ:

матеріали проекту
«Разом до збереження та розвитку освітніх послуг
у малих громадах»

Луганськ
2013

ISBN 978-966-678-461-5

УДК 37.014.7+328.18

ББК 74.2+66.79

Д-70

Досвід ініціатив на користь збереження шкіл: матеріали проекту «Разом до збереження та розвитку освітніх послуг у малих громадах» / Укладачі: О. Дрепіна, О. Переходченко. – Луганськ: ПП «Видавництво Янтар», 2013. – 56 с.

Це видання створене у рамках проекту «Разом до збереження та розвитку освітніх послуг у малих громадах», реалізованого протягом 2012-2013 років Східноукраїнським центром громадських ініціатив.

Брошура узагальнює досвід вдало впроваджених командами активістів Харківської, Донецької та Луганської областей чотирьох адвокасі-ініціатив на користь збереження шкіл. Публікація вміщує написані на їх основі історії успіху та практичні матеріали.

Видання адресоване менеджерам освіти, педагогам, батькам учнів, мешканцям територіальних громад, студентам, громадським лідерам. Особливо воно буде корисним усім, перед ким стоїть проблема закриття школи.

Model Programs for Maintaining Schools: Sample materials from the project «Together for the Preservation and Development of Educational Services in Small Communities» / Compiled by O.Drepina, O.Perekhodchenko. - Luhansk: PE «Vydavnytstvo Yantar», 2013.-40.

This publication was created as part of the project «Together for the Preservation and Development of Educational Services in Small Communities», implemented by the Eastern-Ukrainian Center for Civic Initiatives between 2012-2013.

The brochure summarizes the teamwork of four successfully implemented projects by teams of activists from the Kharkiv, Donetsk and Luhansk oblasts. Success stories and practical materials are shared for advocating against school closures.

The target audience of this publication is managers of educational institutions, teachers, parents, students, residents of local communities, and community leaders. Information presented is especially useful for those who are faced with a possible school closure.

Надруковано: ПП «Видавництво «Янтар», 2013

© Східноукраїнський центр громадських ініціатив, 2013

© Дрепіна О. М., Переходченко О. В., 2013

ISBN 978-966-678-461-5

УДК 37.014.7+328.18

ББК 74.2+66.79

Видано за фінансової підтримки програми «Громадянське суспільство та належне врядування»

Міжнародного фонду «Відродження»

Зміст

Вступне слово	5
Про проект «Разом до збереження та розвитку освітніх послуг у малих громадах»	6
Ініціатива «Громада для освіти» (с. Златоустівка, Волноваський район, Донецька область)	8
Стислий опис ініціативи	8
Історія успіху «Як односельчани зберегли профіль школи»	9
Ініціатива «Стартуємо впевнено разом!» (Пролетарський район, м. Донецьк)	15
Стислий опис ініціативи	15
Історія успіху «Як батьки допомогли школі набрати дітей до першого класу»	17
Ініціатива «Зміна ступеня школи або її ліквідація – тільки за результатами місцевого референдуму» (с. Денежникове, Новоайдарський район, Луганська область)	25
Стислий опис ініціативи	25
Історія успіху «Як громадськість залучила сільську раду до збереження школи»	27
Ініціатива «Збережемо нашу школу» (с. НоваЧернещина, Сахновщинський район, Харківська область)	35
Стислий опис ініціативи	35
Історія успіху «Як «четверта влада» посприяла розвитку школи»	37

Додатки	45
Додаток 1. <i>Звернення директора Златоустівської ЗОШ I-III ступенів до голови Златоустівської сільської ради (з досвіду ініціативи «Громада для освіти»)</i>	46
Додаток 2. <i>Програма проведення агітаційної кампанії «Інформаційний ЛКБЕЗ» (з досвіду ініціативи «Громада для освіти»)</i>	47
Додаток 3. <i>Текст запрошення для батьків майбутніх першокласників (з досвіду ініціативи «Стартуємо впевнено разом!»)</i>	48
Додаток 4. <i>Програма флешмобу «До школи на млинці!» (з досвіду ініціативи «Стартуємо впевнено разом!»)</i>	49
Додаток 5. <i>Опитувальник для мешканців села (з досвіду ініціативи «Зміна ступеня школи або її ліквідація – тільки за результатами місцевого референдуму»)</i>	50
Додаток 6. <i>Програма круглого столу випускників «Денежниківська школа: учора, сьогодні, завтра» (з досвіду ініціативи «Зміна ступеня школи або її ліквідація – тільки за результатами місцевого референдуму»)</i>	51
Додаток 7. <i>Програма громадської акції «Хай завжди буде... школа!» (з досвіду ініціативи «Збережемо нашу школу»)</i>	52
Додаток 8. <i>Прес-реліз (з досвіду ініціативи «Збережемо нашу школу»)</i>	53
Інформація про Східноукраїнський центр громадських ініціатив	55

Вступне слово

Маєте сумнів, що Вам вдасться зберегти школу чи відкрити на її базі нові освітні послуги для мешканців Вашої громади? Марно сумніваєтеся у своїх силах! Дізнайтеся про те, як інші досягли успіху, і будьте впевнені, що у Вас вийде не гірше!

Ці чотири історії доведуть Вам, що змінити життя школи на краще цілком можливо. Вони – справжній доказ досягнення поставленої мети та зразок командної роботи. Це надихаючі приклади діяльності чотирьох громад Сходу України, які зробили за декілька місяців для своїх шкіл те, що допомагає рости та розвиватися. Ви дізнаєтеся, яким чином ініціативним групам та громадським організаціям сільської місцевості та шахтарських поселень вдалося не втратити віру у гарне майбутнє для своїх навчальних закладів, знайти підтримку і відшукати свій шлях до успіху.

Команда проекту «Разом до збереження та розвитку освітніх послуг у малих громадах» пишається досягненнями своїх грантерів і представляє у цій брошурі практичні матеріали їх роботи. Описи вдало реалізованих ініціатив занурять Вас у «живий» сюжет подій, із екскурсом в історію проблеми школи, легко викладеним алгоритмом дій, переліченими досягнутими результатами та планами активістів на найближче майбутнє. Маємо надію, що після ознайомлення із цими історіями Ви зрозумієте секрет успіху ініціативних груп.

Такі історії завжди мотивують та спонукають до активних дій! Переконайтеся у цьому самі...

Про проект «Разом до збереження та розвитку освітніх послуг у малих громадах»

● **МЕТА:**

сприяти підвищенню здатності ініціативних груп Донецької, Луганської та Харківської областей впливати на рішення органів влади/місцевого самоврядування щодо збереження освітніх послуг у малих громадах.

● **ЧОМУ ПРОЕКТ ВАЖЛИВИЙ?**

Відстоювання своїх громадських інтересів самими представниками ініціативних груп відіграє вирішальну роль у боротьбі за збереження школи. У цілому по Україні за останні 5 років у понад 1000 громадах школи були закриті/реорганізовані. Але лише одиниці із цих громад спромоглися активно вплинути на рішення влади та здійснити результативні дії на захист своїх шкіл. Особливо це актуально для малих громад Сходу України, які вже відчували на собі процес скорочення шкільної мережі через великий відсоток депресивних селищ міського типу та низький загальний коефіцієнт народжуваності.

● **ЩО САМЕ ВІДБУВАЛОСЯ ТА ЯКІ ДОСЯГНУТО РЕЗУЛЬТАТИ?**

1. За допомогою проведення інформаційних зустрічей та прес-конференцій в обласних центрах Луганської, Харківської та Донецької областей анонсовано можливості для активістів та освітян у рамках проекту (вересень 2012 р.).

2. Чотирнадцять ініціативних груп із числа місцевих активістів та освітян підготовлені шляхом організації дводенного тренінгу на тему «Організація кампаній громадського представництва задля збереження шкіл у власних громадах» до реалізації практичних громадських дій на місцях (жовтень 2012 р.).

3. Проведено конкурс мікрогрантів «Підтримка громадських ініціатив на користь збереження шкіл у малих громадах». Підтримано три громадські організації та дві ініціативні групи з трьох обраних областей (жовтень – грудень 2012 р.).

4. Під час дводенного семінару-тренінгу «Фінансовий та проектний менеджмент під час реалізації адвокати-ініціатив в інтересах збереження шкіл» до ефективного управління адвокати-

ініціативами від п'яти грантоотримувачів підготовлено десять педагогів та громадських лідерів (січень 2013 р.).

5. Для 75 активістів від п'яти громад грантоотримувачів проведено методичні тренінги на тему «Розробка моделей збереження освітніх послуг у своїх громадах та планування їх впровадження», посилено їх готовність до проведення адвокасі-кампаній щодо збереження шкіл у власних громадах (січень – лютий 2013 р.).

6. П'ять грантоотримувачів протягом чотирьох місяців впровадили адвокасі-ініціативи стосовно збереження статусу шкіл, відкриття на їх базі додаткових освітніх послуг для дошкільнят та дорослих мешканців своїх селищ та міських депресивних шахтарських мікрорайонів (січень – квітень 2013 р.).

7. Отримувачам мікрогрантів надано понад 100 правових, методичних, інформаційних, організаційних консультацій, що посилило їх спроможність здійснювати адвокасі-ініціативи (січень – квітень 2013 р.).

8. Поширено досвід впровадження ініціатив на користь збереження шкіл через публікації у ЗМІ, нових медіа, створення брошури, презентації на підсумковому семінарі проекту та регіональному семінарі для менеджерів освіти (квітень – червень 2013 р.).

ПАРТНЕРАМИ у реалізації проекту виступили Донецький прес-клуб, Луганський обласний осередок Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка, Харківська обласна організація «Центр правових та політичних досліджень «ДУМА»», кафедра соціальної роботи й прес-служба Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, Луганська обласна група медіації, «Луганський Французький Альянс», відділ освіти Костянтинівської РДА Донецької області, Департамент освіти і науки, молоді та спорту Луганської облдержадміністрації, Товариство Лева, Новотроїцька районна МГО «Princers», Правозахисний центр «Поступ», Денежниківська сільська рада, Чернігівська міська молодіжна громадська організація «Маю право», ініціативні групи ЗОШ I ступеня № 12 м. Свердловськ Луганської області та навчально-виховного комплексу «Дивосвіт» № 15 м. Красний Луч Луганської області, Воронежська регіональна громадська дитяча організація «Іскра» (Російська Федерація).

Стислий опис ініціативи «Громада для освіти»

МЕТА:

знизити ризик закриття інформаційно-технічного профілю та пониження ступеня Златоустівської загальноосвітньої школи I-III ступенів через відкриття на її базі комп'ютерних курсів для мешканців громади під час літньої практики старшокласників.

ЗАВДАННЯ:

1. Залучити батьківську та сільську громадськість до заходів із збереження ступеня школи.

2. Вплинути на Златоустівську сільську раду щодо збереження ступеня школи та продовження роботи за інформаційно-технічним профілем.

3. Заохотити мешканців селищ Златоустівської сільської ради до відвідувань комп'ютерних курсів.

4. Створити організаційно-методичні умови для роботи комп'ютерних курсів.

5. Підготувати старшокласників, слухачів програми Intel «Шлях до успіху», до впровадження комп'ютерних курсів для мешканців громади.

ЗАХОДИ ІНІЦІАТИВИ:

- Тренінг для активу села «Розробка моделей захисту і збереження освітніх послуг у власній громаді та планування їх впровадження»

- Виступ на сесії сільради

- Переговори із районним відділом освіти щодо отримання дозволу на впровадження комп'ютерних курсів

- Виступ агітбригади по селах «Інформаційний ЛКБЕЗ»

- Проведення силами батьківського комітету опитування серед мешканців селищ

- Тренінг для школярів «Особливості роботи з різновіковими мешканцями громади»

- День відкритих дверей у школі

- Складання та затвердження програми комп'ютерних курсів

- Висвітлення ходу реалізації ініціативи у місцевих, обласних та всеукраїнських засобах масової інформації

- Організація прес-туру

ВИКОНАВЦІ:

ініціативна група «Разом за майбутнє» та Златоустівська загальноосвітня школа I-III ступенів Волноваського району Донецької області.

КОНТАКТИ КЕРІВНИКА ІНІЦІАТИВИ:

Барабаш Олена Анатоліївна, barabahkael@yandex.ua.

•
•
•
•
•
•

«ЯК ОДНОСЕЛЬЧАНИ ЗБЕРЕГЛИ ПРОФІЛЬ ШКОЛИ»
(на основі досвіду ініціативи
«Громада для освіти»,
с.Златоустівка, Волноваський район,
Донецька область)

Олена Анатоліївна Барабаш, директор Златоустівської школи, що на Донеччині, із нетерпінням чекала початку позачергових зборів колективу. Вона так хотіла розділити із своїми колегами радісну новину: ВОНИ ВИГРАЛИ МІКРОГРАНТ! Олена Анатоліївна вже уявляла, як під час проєкту, об'єднавши жителів села та навчальний заклад, школа не тільки й надалі продовжує працювати, а й зберігає свій профільний напрямок...

Проте радість від почутої новини продемонстрували не всі, ентузіазму у деякого явно не відчувалося. Почали нарікати, що, мовляв, у школі роботи і так вистачає, а тут ще й проєктом якимось займатися. Та й що там той лише невеличкий проєкт?! Хіба купка активних вчителів та батьків зможуть щось корисне зробити одночасно і для школи, і для громади? У школи свої проблеми, а у громади свої...

Олена Анатоліївна була вражена такими міркуваннями колег і спочатку навіть розгубилася. Але чітко зрозуміла одне: поставленої в проєкті мети досягти буде непросто...

Златоустівська школа працює більше 40 років. У її стінах навчаються діти з чотирьох селищ. Батьки пишаються досягненнями своїх дітей, адже школярі не раз у своїх 10 - 11 класах вдало виступали на конкурсах з інформатики, посідали призові місця. А все завдяки тому, що Златоустівська школа єдина в освітньому окрузі має інформаційно-технічний профіль. Цей профіль школа має з 2004 року, після того, як минулий директор домігся отримання ліцензії Міністерства освіти та науки України на додаткові освітні послуги. Саме тоді закладу подарували комп'ютерний клас і він зміг успішно впроваджувати курси за спеціальністю «Оператор комп'ютерного набору».

Три роки тому школу було включено до освітнього округу, і поступово постало питання про перенесення інформаційно-технологічного профілю до опорної школи. Про це вже відкрито повідомили вчителям на зборах у сусідній школі, а потім і батькам. Відсутність у Златоустівській школі профілю призвела б до зменшення контингенту учнів школи, а з часом і до пониження ступеня школи.

Проте разом із цими перетвореннями в районі відбулися зміни і в керівництві школи, її якраз очолила молода директорка – Олена Анатоліївна Барабаш. Людина, у якої за школу болить душа.

Побачивши ситуацію, що склалася з навчальним закладом, вона вирішила діяти. Спочатку директорка заручилася підтрим-

кою декількох вчителів та впливових батьків. Разом обговорили план дій, описали його на папері. Основною своєю метою визначили збереження інформаційно-технічного профілю та доведення, що він потрібний та корисний не тільки старшокласникам, а й мешканцям громади.

Вирішили почати діяти через батьківський комітет. І після зимових канікул організували зібрання. На ньому члени ініціативної групи виступили перед невеликою групою активних батьків та описали «небезпечну» ситуацію із школою. Тоді задля збереження профілю школи вчитель хімії і керівник курсів Intel «Шлях до успіху» Тетяна Іванівна запропонувала за допомогою учнів школи – випускників її програми – організувати у літній період комп'ютерні курси для місцевих жителів. Дехто з батьківського комітету скептично поставився до ініціативи. *«Літо – складна пора для селян. Багато людей зайняті на городах, бабусям з дідусями онуків привозять. Та і взагалі, чи потягнуть таке школярі?»* – не вірили вони. Однак голові ініціативної групи, керівнику місцевого сільгоспу, а по сумісництву батьку учня та депутату районної ради Анатолію Миколайовичу таки вдалося переконати більшість із присутніх батьків, і ті погодилися допомогти школі. Вже розширеним складом ініціативна група зібралася для доопрацювання плану із збереження профілю школи. Протягом кількогодінної роботи спільна діяльність однодумців почала вже вимальовуватися чіткіше та розподілятися за конкретними виконавцями.

Вирішили для початку з'ясувати, чи будуть у чотирьох найближчих селах охочі відвідувати комп'ютерні курси, ознайомити мешканців із досягненнями школи за профілем та заохотити до відвідування курсів. Але зима лютувала, опитування на вулиці проводити можливості не було. Тому необхідно було у кожному селі знайти відповідне приміщення.

І тут активісти згадали про депутатів сільської ради. Скласти звернення на ім'я голови Златоустівської сільради (Додаток 1) було недостатньо. *«Можна спробувати, але все буде залежати від депутатів, подивимося як вони поставляться до вашої ініціативи»*, – висловив директору свої побоювання сільський голова під час особистої зустрічі. Керівника ініціативи запросили на лютневу сесію сільради. Питання щодо школи було включено до порядку денного. У той день на сесії були присутні близько двадцяти обранців. Вислухавши звернення директора школи, вони одразу «посипали» на

неї море запитань. *«Чому Ви вирішили, що ці курси комусь потрібні?», «Як буде до вас добиратися, наприклад, бабуся з Малинівки, села, яке у шести кілометрах від нас?», «Де впевненість, що курси допоможуть зберегти профіль?», «Яка наша роль у проведенні агітаційної кампанії?»*. На всі запитання депутатів директор дала обґрунтовані відповіді, постаралася пояснити усю складність ситуації. На допомогу їй також прийшов авторитет голови ініціативної групи Анатолія Миколайовича. Разом їм вдалося переконати депутатів у необхідності рішучих дій, і сесія прийняла рішення про підтримку ініціативи. Усі депутати пообіцяли допомогти організувати приміщення для зустрічей із селянами, а також розповсюдити на вулицях оголошення, та й особисто запросити селян. Проте пообіцяти велику присутність людей та їх бажання ходити на курси вони не могли.

Така позиція сільради та проведення декількох переговорних зустрічей із керівництвом районного відділу освіти сприяли схваленню ініціативи у районі.

І от наблизився останній день лютого, день, у який шкільна агітбригада мала відвідувати села із акцією «Інформаційний ЛКБЕЗ» (Додаток 2). Сценарій давно готовий, люди поінформовані, депутати свої обіцянки щодо підготовки приміщень польових бригад виконали. Та чи пустить погода? Вже другий тиждень замети. Переборовши негоду, прибули до місця першого виступу. Люди почали потихеньку збиратися, серед них пенсіонери, молоді мами та працюючі мешканці. Хвилюванню ініціативної групи не було меж. *«Ще десять хвилин до початку. Як усе пройде? Чи вдасться? Люди із зацікавленістю роздивляються буклет та календарик, що ми їм видали»*, – чулися розмови організаторів.

Почалося все виступом керівництва школи, батьків учнів, учителів та учнів 5 та 10 класів, які розповіли, чим сьогодні живе школа, та докладніше описали майбутні курси.

Участь у опитуванні готові були взяти всі, однак бабці позабували вдома окуляри. Тут їм на допомогу поспішили учні школи. *«Давайте я Вам допоможу заповнити»*, – звернулася Дарина, учениця 10 класу, до пенсіонерки села Веселе Зої Геннадіївни.

І вже по закінченню, після відвідування агітбригадою третього села, вдалося зібрати близько двадцяти заяв. *«Це неочікуваний результат! Наші курси дійсно потрібні людям! Хоч у свої 50-70 років багато дорослих просто бояться підходити до комп'ютера, але наша*

ідея їх зацікавила. Ви чули, як молоді мами дізнавалися, чи можна приходити на заняття зі своїми маленькими дітьми, а дорослі, віком як наші батьки, і пенсіонери запитували, чи зможемо ми їх навчити користуватися інтернетом для спілкування з родичами?» – ділився результатами поїздок учасник агітбригади школяр Сергій.

Агітаційна акція школи наробила багато шуму та «розбудила» селян, враженнями після заходу ділилися ще цілий місяць потому.

Батькам, учням та вчителям на місці було сидіти ніколи, треба було продовжувати впроваджувати свої плани у життя. Однак знову перепони: до школи позачергова перевірка. Впровадження ініціативи відкладається. Через два тижні за роботу: щотижневі оргзбори членів ініціативної групи та активні дії. Вчителі розробляли та апробували навчальну програму курсів, вели прийом заяв від мешканців, діти – готувалися до роботи із дорослими, батьки ж та місцеві лідери допомагали в підготовці до наступного масового заходу ініціативи – Дня відкритих дверей. Його проведення було намічено на кінець березня. Цим заходом ініціативна група прагнула, щоб школа стала ближче до мешканців, а жителі зрозуміли потребу у профілі школи для себе.

День відкритих дверей зібрав не лише охочих відвідувати курси, а й об'єднав освітні і виховні заклади села. Депутати допомогли у підвозі мешканців із сусідніх сіл до школи, і завдяки цьому на свято до навчального закладу прибули 50 мешканців навколишніх сіл. Разом із Центром народної творчості та дитячим садком у школі організували виставку дитячої творчості. Не оминув своєю увагою День відкритих дверей і відділ освіти, направивши у гості методиста. Після урочистого відкриття заходу, фотовиставки та екскурсії школою присутніх запросили на демонстративне заняття майбутніх курсів. *«Мої родичі прийшли і погодилися сісти за комп'ютери у якості перших учнів, якщо мешканці стануть боятися»*, – запевнила перед заняттям директора школи секретар ініціативної групи та вчитель української мови і літератури Алла Михайлівна. Та ці хвилювання були даремні. Тільки старшокласники запросили за комп'ютери шість добровольців із присутніх, як люди, що були позаду, швидко розштовхали родичів секретаря та зайняли необхідні місця. Охочих спробувати попрацювати за комп'ютером та стати активним учасником заняття виявилось набагато більше, ніж підготовлених місць. На обличчях тих, хто не встиг, читалося розчарування. Заняття вийшло настільки вдалим, що

по його завершенню було подано ще близько десяти додаткових заяв на курси.

Це був вирішальний для школи день. На запрошення членів ініціативної групи захід також знімав обласний телеканал. Журналістам було дивно, що в селі є такий великий попит на навчання роботі за комп'ютером. Бажаючих дати інтерв'ю було вдосталь. Мешканцям так і кортіло поділитися враженнями від зустрічі із агітбригадою, від проведеного заняття, розказати про їх майбутнє навчання. Тематична передача, повністю присвячена Златоустівській школі, незабаром вийшла в ефір і додатково сприяла повороту питання щодо ліквідації інформаційно-технічного профілю.

У результаті ініціативи, що тривала всього три місяці, ризик закриття інформаційно-технічного профілю та пониження ступеня школи відпав, його знято з порядку денного сільської ради. Із самого початку школа зайняла активну громадську позицію, діяла як соціально-активна школа. Ініціатива згуртувала 24 учителя, 50 учнів та 20 батьків. Значно підвищився авторитет директора школи та створено позитивний імідж закладу. Таким важливим партнером, як місцевий відділ освіти та сільрада, вдалося довести необхідність профілю школи не лише для старшокласників округу, а й для дорослих мешканців селищ.

Вже у перший день літніх канікул курси розпочали свою роботу. На заняття прийшло майже 30 селян із п'яти сіл, вони працюють у чотирьох навчальних групах. Діяльність школи стали наводити як приклад активного суб'єкту освітнього округу. Так, дізнавшись про таку ініціативу, до школи завітали перейняти досвід близько 20 директорів сусіднього району та інших освітніх округів, фахівці Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Школа по-новому стала вести взаємодію із Центром народної творчості, дитячим садком та місцевим фермерським товариством. Робота ініціативної групи стала початком створення громадської організації. Її майбутніми членами вже розроблено статут, підготовлено документи для подачі на реєстрацію. Назву організації дали символічну – «Єдність». Тепер у найближчих планах златоустівців – перетворення покинутої будівлі колишнього гуртожитку на центр дозвілля села.

Стислий опис ініціативи «Стартуємо впевнено разом!»

МЕТА:

знизити ризик закриття школи шляхом запровадження роботи адаптаційної групи короткотривалого перебування для дітей п'ятирічного віку в суботні дні та консультпункту для батьків майбутніх першокласників.

ЗАВДАННЯ:

1. Мобілізувати громаду, владу, батьків дошкільнят до спільних дій.

2. Апробувати навчально-виховну програму роботи адаптаційної групи.

3. Залучити до навчання у школі дітей з інших мікрорайонів.

4. Підвищити репутацію школи серед місцевої громадськості.

5. Покращити ставлення до школи у дошкільнят та їх батьків із сімей, для яких українська та російська мови не є рідними.

6. Лобіювати питання щодо відкриття консультпункту та адаптаційної групи серед представників органів влади та місцевого самоврядування району.

ЗАХОДИ ІНІЦІАТИВИ:

- Зустрічі ініціативної групи із організаціями та дитячими установами мікрорайону, депутатами, представниками управління освіти

- Робота з місцевими депутатами, бізнесменами у напрямку залучення додаткових коштів

- Збори батьків майбутніх першокласників «Рідна школа, рідна сім'я – тут зростає доля моя»

- Формування матеріальної бази адаптаційної групи

- Інформаційна акція «Урочисте запрошення до школи» щодо початку роботи групи

- Публікація оголошень ініціативи в інформаційному листі «Вісник селища»

- Тренінг для активу громади «Розробка моделей захисту і збереження освітніх послуг у власній громаді та планування їх впровадження»

- Тренінги для батьків майбутніх першокласників та активу громади за темами «Гармонія між шкільним та домашнім життям» та «Батьки – захисники прав своїх дітей»
- Надання індивідуальних консультацій психолога та логопеда для батьків майбутніх першокласників
- Вісім занять для майбутніх першокласників
- Анкетування «Сім умов, щоб обрати школу №138 міста Донецька для навчання»
- Фестиваль культур «Папа, мама, вчитель та я – першокласна сім'я»
- Флешмоб «До школи на млинці»
- Проведення прес-конференції на базі школи
- Поширення іміджевої продукції про школу під час пересувних виставок біля супермаркетів та інших людних місць району
- Створення та поширення методичного міні-посібника «Адвокасі-кампанія як засіб збереження шкіл у власній громаді»
- Висвітлення ходу ініціативи у міських ЗМІ.

● **ВИКОНАВЦІ:**

Громадська організація Пролетарського району міста Донецька «Громада Першотравнева» та Донецька загальноосвітня школа №138, Донецька область.

● **КОНТАКТИ КЕРІВНИКА ІНІЦІАТИВИ:**

Дьяченко Наталія Миколаївна, dosh138@ukr.net.

• • • • •
•
•
•
•
•
•
•
•
•
•

**«ЯК БАТЬКИ ДОПОМОГЛИ ШКОЛИ
НАБРАТИ ДІТЕЙ ДО ПЕРШОГО КЛАСУ»
(на основі досвіду ініціативи
«Стартуємо впевнено разом!»),
Пролетарський район, м.Донецьк)**

Історія успіху

2

Це був звичайний для донецької школи № 138 день. Наталія Миколаївна Дьяченко, бібліотекар навчального закладу, зайшла до приймальні директора обговорити справи громадсько-активної школи, оскільки очолювала цей напрямок роботи. За нею також зайшла молода на вигляд вірменської національності мама з дитиною. Їх сім'я декілька років тому переїхала жити в Україну, й матуся ще не вирішила, до якої школи віддати свою дитину до першого класу. От і прийшла дізнатися про умови в школі, навчальну програму, наявність попередньої підготовки до навчання. Наталія Миколаївна вирішила заговорити із хлопчиком і поцікавилася, чи ходить він у дитячий садок, чи хоче ходити до школи. Дошкільня заховався за маму та на своїй національній мові перепитав, що значили ті слова. Наталія Миколаївна побачила, що хлопчик погано її розуміє. У неї в голові виникло безліч думок та запитань. *«Як цей хлопчик збирається вчитися, не розуміючи української та російської мов? Скільки дітей з подібними проблемами у мікрорайоні? Чи всі з них підуть до першого класу у нашу школу? А нам так потрібно зробити гарний набір у цьому ювілейному для школи році!»*.

Вже 50 років у віддаленому районі м. Донецька, а в минулому звичайному поселенні навколо шахти 9-ї Капітальної, діє школа № 138. Колись триповерхова будівля закладу вміщувала дві тисячі учнів. Сьогодні її відвідує трохи більше трьохсот дітей. Ситуація із недостатньо ефективним використанням будівлі школи очевидна. І це не дивлячись на те, що школа вже виділила приміщення місцевій організації «Громада Першотравнева» (далі ГО «Громада Першотравнева») для роботи ресурсного центру «Родинне джерело». Багаторічна дружба школи та організації запровадила чимало корисних справ для мешканців громади на його базі.

На сьогодні школа № 138 – майже єдиний освітньо-виховний заклад для тамтешніх мешканців. Навіть менше десяти років тому у мікрорайоні ще працювали шахта, декілька шкіл та дитячих садочків, будинок культури. На сьогодні шахта закрита, садочки не працюють. Люди потихеньку стали виїжджати. Нікому не хочеться водити свою дитину у дитячий садок за сім кілометрів та сидіти упроголодь без роботи. Ті ж, хто залишається тут жити, «скидають» своїх дошкільнят на виховання бабусям. У гонитві за грошима молоді батьки щонайбільше півгодини уваги в день можуть приділити своєму чаду. У той же час, замість сімей минулих шахтарів у районі

побільшало багатодітних родин вірменської, азербайджанської, туркменської національностей. У їх родинях звикли спілкуватися своєю національною мовою, тому звідки цим дітям володіти російською чи українською?

У результаті школа № 138 отримує непідготовлених дітей, які вже з першого класу відстають у навчанні. Батьки або не можуть, або просто не хочуть їм допомагати, у тому числі і через незнання мови. Все це тягне школу 138 униз, погіршує її імідж в очах батьків нових першачків.

Тут у Наталії Миколаївни виникла ідея, як можна компенсувати громаді відсутність дитячого садка. Своїми думками вона поділилася із керівництвом школи, колегами, членами батьківського комітету та головою ГО «Громада Першотравнева» Тамарою Амвросіївною Ізюмовою. У цей час дуже доречно і конкурс мікрогрантів проводився Східноукраїнським центром громадських ініціатив. Була подана заявка на дії зі створення на базі школи адаптаційної групи короткотривалого перебування для дошкільнят та консультативного пункту для батьків майбутніх першокласників. Ініціативи під назвою «Стартуємо впевнено разом!» дали зелене світло.

Цільовою аудиторією ініціативи стали майбутні першокласники та їх батьки. *«Чи достатньо часу Ви приділяєте розвитку дитини? Чи готові Ви брати участь у вирішенні шкільних проблем?»* – відповіді на такі питання намагалися знайти вчителі-ініціатори у матерів та батьків майбутніх першокласників.

Почали із проведення батьківських зборів. Назву їм дали – «Рідна школа, рідна сім'я – тут зростає доля моя». Згідно шкільному списку необхідно було запросити 65 родин майбутніх першокласників. Вирішено було зробити адресні повідомлення і розповсюдити їх за допомогою активістів, серед яких знайшлися і батьки учнів. *Як зробити текст запрошення, щоб на нього відгукнулися, та які слова підібрати активістам у момент його вручення?* – завдання не з легких. Однак спільними зусиллями та завдяки гарним згадкам про минулі соціальні проекти на базі школи ГО «Громада Першотравнева» на збори прийшло 35 батьків майбутніх першокласників. Вони мали змогу дізнатися про відкриття групи для дітей та можливість дорослим членам родин отримувати консультації психолога, педагогічних працівників, логопеда, дізнаватися про розвиток та виховання дитини у шкільній бібліотеці з підключенням до інтер-

нет-мережі. Але основним надбанням цих зборів стало створення спільної робочої групи із реалізації ініціативи «Стартуємо впевнено разом!». Радувало, що особливо неохочих не було, близько десяти осіб так чи інакше погодилися допомагати.

Об'єднати зусилля та ґрунтовніше спланувати подальші кроки з реалізації ініціативи робочій групі допоміг тренінг, проведений спеціалістами СЦГ. Після шести годин спільної роботи група з тринадцяти вчителів, батьків та громадських активістів чітко уявляла свій шлях та мала купу ідей для проведення майбутніх заходів ініціативи. Батьки зголосилися брати участь у виборі та закупці необхідних товарів, шукати в інтернеті вигідніші місця їх продажу та інформацію для програм і сценаріїв масових заходів.

Робота закипіла. Попереду акція «Урочисте запрошення до школи» та пересувні виставки. За допомогою них планувалося поінформувати дітей та батьків інших мікрорайонів про відкриття групи, про тренінги та консультації для батьків, масові сімейні заходи у школі № 138.

Спільно з батьками визначили місця роздачі запрошень та інших презентаційних матеріалів під час акції – це зупинки трамвая та біля найближчих дошкільних закладів. Чергова проблема виникла із створенням буклету та флаера (Додаток 3). *«Буклет мав презентувати школу, розповісти про умови навчання, чим вона відрізняється від інших, що в ній особливого. А ми не звикли самі себе хвалити»*, – ділилася своїми побоюваннями керівник ініціативи Наталія Миколаївна. За допомогою «мозкового штурму» з батьками учнів вдалося визначитися із розділами буклету та обговорити їх наповнення. Використати ростові ляльки для поширення запрошень та на святах не вдалося – грошей на їх оренду недостатньо. Нову ідею підказали родини вірмен, таджиків, азербайджанців: *«Зараз люті морози. Давайте на верхній одяг одягнемо елементи національних костюмів»*. Домовилися вийти з акцією зранку у час пік, коли люди їдуть на роботу і ведуть дітей у дитячий садок. У лічені хвилини близько ста дорослих та дітей отримали від старшокласників та членів робочої групи запрошення завітати до 138-ї школи.

Друга група батьків, вчителів та мешканців займалися підготовкою виставки. Спочатку задалися питанням, що найбільше приверне

увагу до школи батьків дошкільнят з інших мікрорайонів. Хтось у ході обговорення згадав: «А ви знаєте, що у нашій школі вчилася тренер з гімнастики Лілії Подкопаєвої?». Це наштовхнуло на думку, що відомі випускники – це те, що треба. Розробили стенд-плакат «Вони отримали якісну освіту в школі 138». Далі треба було визначитися, у яких громадських місцях його доречно розміщувати та поширювати буклети, флаєри і запрошення на масові заходи для сімей майбутніх першачків. «Пошта та супермаркети, мабуть, найпопулярніші місця для наших мешканців. Треба йти і домовлятися із керівництвом цих установ, щоб дозволили безкоштовно розмістити виставку. На пошті працює бабуся однієї учениці, з ними точно проблем не виникне», – припустила Тамара Амвросіївна. Керівництво місцевих супермаркетів з легкістю погодилося на прохання про виставку. Зате несподівано для активістів виникли проблеми із поштовим відділенням. Знайома працівниця пошти розвела руками, мовляв, нічим допомогти не можу, та направила до центрального відділення за дозволом. Там Наталія Миколаївна отримала розцінки на розміщення будь-яких матеріалів у приміщеннях пошти та погодилася на їх платні послуги. Це, до речі, був єдиний випадок, коли довелося сплачувати за розміщення своїх матеріалів у рамках ініціативи...

Але, як знаємо, із ста запрошених осіб якщо 1/10 дійде до школи, то це буде гарно. Треба було ще якимось чином поінформувати мешканців. На допомогу прийшла громадський лідер Тамара Амвросіївна та надала для розміщення проектних матеріалів сторінку у «Віснику селища». За допомогою цієї газетки, що поширюється у громаді безкоштовно, у кожній хаті стало відомо про «Стартуємо впевнено разом!»

У результаті, до школи звернулося 20 батьків для оформлення своїх дітей до адаптаційної групи та 15 батьків погодилися пройти тренінгові заняття з підготовки дітей до навчання у школі. Вихованці та батьки стали не тільки учасниками запропонованих занять, а й після них разом вивчали школу – відвідували з екскурсіями шкільний музей та інші цікаві кабінети. Після занять для дітей шкільний психолог та районний логопед були готові до консультацій із батьками. Важливо, що відповіді батьків-учасників тренінгів на анкету «Сім умов, щоб обрати школу № 138 міста Донецька для

навчання» допомогли школі з'ясувати причини вибору батьками їх школи та інші важливі моменти у подальшій роботі.

Але сімей майбутніх першокласників чекали не лише тренінги та заняття. Робоча група запросила всіх на фестиваль культур «Папа, мама, вчитель та я – першокласна сім'я». Цим заходом хотіли перш за все посилити той комфортний клімат, що склався на тренінгах та заняттях для учасників ініціативи. Тому до програми треба було підійти творчо, врахувати інтереси як дітей, так і батьків. Спочатку ініціатори розраховували на одну у цій справі досвідчену матір, однак у неї в останню мить виявилися інші, мабуть, більш важливі справи. Почали шукати варіанти. В обласній газеті наткнулися на статтю про благодійну діяльність арт-студії «Анімашки». Звернулися. Виявилось, що ця компанія зацікавлена у співпраці, оскільки хотіла зробити пілотний випуск нової музично-ігрової програми «Віночок дружби». Також з'ясувалося, що один працівник арт-студії – випускник дитячого садочку, вихованці якого мають прийти на шкільне свято.

Довго визначалися із датою проведення. Зрештою виявилось, що обрали її таки трохи невдало з точки зору запрошення ЗМІ. 22 лютого – день напередодні Дня захисника Вітчизни, на всіх підприємствах жінки вітають колег-чоловіків. Тому не всі донецькі ЗМІ відгукнулися на запрошення завітати до школи. Було дуже прикро, що не приїхали тележурналісти.

Захід зібрав більше 70 жителів громади, майбутніх першокласників, дорослих членів родин, учнів початкової школи, вихованців дитячого садка № 365, дітей з інших мікрорайонів. Фестиваль повністю відповідав своїй назві. Батьки допомагали в усьому. Близько 35 членів батьківського комітету та батьків майбутніх першокласників виступило у ролі ведучих, екскурсоводів, аніматорів. Силами батьків із вірменських, азербайджанських, таджицьких, татарських сімей було зроблено презентацію-дегустацію національних страв, яка стала ізюминкою заходу. Решта батьків допомагали в оформленні та презентації стендів та виставкових композицій «Захоплення моєї родини», «Обереги», «Вернісаж. Наші досягнення».

Після заключних хорів керівник ініціативи Наталія Миколаївна зазначила: *«Організація і проведення Фестивалю стали справжньою колективною творчою справою. Багато батьків активно взяли участь на етапі підготовки і в день проведення свята.*

В кінці свята до мене підходило декілька батьків із сусіднього району. Вони змінили свої плани щодо вибору школи й подають документи до нашого закладу. Це доводить, що громада і педагогічний склад готові спільно вирішувати таку проблему школи, як відсутність набору дітей до першого класу».

Закріпити успіх у роботі з батьками мав флешмоб «До школи на млинці» (Додаток 4). Хоча захід мав проходити у традиційний Масний тиждень, однак форму кортіло застосувати саме флешмобу. Почали радитися із досвідченими людьми. Зв'язалися із організаторами великих флешмобів у Донецьку. Поміняли декілька сценаріїв проведення. У підсумку, 15 березня більше сотні мешканців громади, дітей та батьків майбутніх першокласників, вчителів та учнів школи, представників місцевого виконкому та депутатів зібралися на шкільному подвір'ї. Усі разом вони створили з малюнків млинців дорогу до школи довжиною 18 метрів. Нагородою учасникам стали дегустація млинців, показові мініатюри від вихованців спортивних секцій і гуртків, ігри. *«Нехай наші нові гості відчують, із якою привітністю приймають новачків у великій сім'ї школи № 138»,* – сказала одна із таджикських мам, що прийшла у красивому національному вбранні та знов порадувала учасників заходу національними солодощами. Дійсно, у цей день батьки, вчителі та місцеві активісти працювали як «годинник», розуміли один одного без слів. Батьки за власною ініціативою грали з дітьми, допомагали їх одягати та водити по території школи, створювати сімейні малюнки. У результаті, після флешмобу ще більше батьків, частина з яких з інших мікрорайонів, подали заяви на зарахування їхніх дітей до першого класу.

Цього свята батькам виявилось мало. На наступний день власними зусиллями без класного керівника ініціативна група батьків організували для свого першого класу окреме свято, присвячене Масляній.

Таким чином, позитивним результатам роботи з батьками сприяло проведення тренінгових занять та масових заходів для сімей дошкільнят. Причому від зовнішніх спостерігачів батьки переросли в ініціаторів та організаторів. Команда ініціативи будувала свою роботу на довірі, переговорах, переконанні та демонстрації успішних результатів. Представники близько двадцяти сімей були активно задіяні у впровадженні ініціативи.

Завдяки численним заходам ініціативи школа отримала 30 заяв на зарахування до першого класу, 15 дітей залучено з інших мікрорайонів. Розвинулися партнерські зв'язки із дитячим садком № 365, складений план спільних заходів. Після закінчення проекту представники школи взяли участь у традиційних святах садка «Родина року», «До побачення, дитячий садок». Проведена робота сприяла започаткуванню на базі школи експериментального майданчика з вересня 2013 року та відкриттю постійно діючого консультаційного пункту районного значення для батьків майбутніх першокласників, у якому вони можуть звернутися за консультацією до логопеда, психолога або численних педагогів.

Отриманий вчителями та батьками під час впровадження ініціативи досвід роботи з владою сприяв самостійному лобюванню питання внесення школи № 138 до міського соціального проекту «Ветерани он-лайн». Школі нададуть комп'ютерний клас, відремонтують кабінет інформатики. Тепер із нового навчального року поки діти відвідуватимуть заняття в адаптаційній групі чи сидітимуть на уроках, їх бабусі та дідусі вчитимуться працювати в мережі інтернет. Нові освітні послуги будуть надані і членам «Громади Першотравнева». Стартуємо впевнено разом!

Стислий опис ініціативи «Зміна ступеня школи або її ліквідація – тільки за результатами місцевого референдуму»

МЕТА:

запобігти зниженню ступеня Денежниківської загальноосвітньої школи I-III ступенів або її ліквідації через залучення громади, депутатів сільської та районної рад до вирішення нагальних проблем школи та лобіювання прийняття відповідного рішення органами місцевого самоврядування щодо можливості зниження ступеня або закриття школи лише за результатами місцевого референдуму.

ЗАВДАННЯ:

1. Виявити ставлення мешканців села до закриття або зниження ступеня школи.

2. Створити позитивний імідж школи серед мешканців громади через відновлення забутих та започаткування нових шкільних традицій.

3. Залучити випускників школи різних поколінь до вирішення проблем школи.

4. Підвищити активність громади у питаннях вирішення шкільних проблем.

5. Лобіювати прийняття сільською радою рішення відносно можливості зниження ступеня школи або її ліквідації лише за результатами місцевого референдуму.

ЗАХОДИ ІНІЦІАТИВИ:

- Опитування мешканців села та донесення його результатів до місцевої влади, педагогічного колективу та громади

- Підготовка буклету «Історія школи»

- Виставка-ярмарок дитячих виробів «Дитячі руки – творять дива»

- Організація круглого столу «Школа – минуле та майбутнє» під час зустрічі випускників

- Тренінг для активу громади «Розробка моделей захисту та збереження освітніх послуг у власній громаді та планування їх впровадження»

- Фестиваль-ярмарок «Перша проталина»
- Організація прес-туру під час фестивалю-ярмарку «Перша проталина»

- Проведення загальних зборів мешканців села
- Участь у засіданні сесії сільської ради
- Друге опитування серед мешканців села
- Висвітлення ходу реалізації ініціативи на сайті села Денежникове, а також у місцевих, обласних та всеукраїнських засобах масової інформації.

● **ВИКОНАВЦІ:**

Новоайдарська районна громадська організація «Товариство сільських жінок «Акація» та Денежниківська загальноосвітня школа I-III ступенів, Новоайдарський район, Луганська область.

● **КОНТАКТИ КЕРІВНИКА ІНІЦІАТИВИ:**

Артёмова Марія Миколаївна, sartem24@bigmir.net,
www.denezhnikovo.at.ua.

**«ЯК ГРОМАДСЬКІСТЬ ЗАЛУЧИЛА
СІЛЬСКУ РАДУ ДО ЗБЕРЕЖЕННЯ ШКОЛИ»**
(на основі досвіду ініціативи «Зміна ступеня школи або
її ліквідація – тільки за результатами місцевого
референдуму», с.Денежникове, Новоайдарський район,
Луганська область)

Історія успіху

3

Марія Миколаївна Артёмова у громадських справах приїхала до сусіднього села Співаківка. Там три роки тому закрили школу, і від знайомих мешканців вона чула, що село стало занепадати. Сьогодні вона це побачила на власні очі. У селі біля будинків самі бабусі та дідусі. Мешканці, які молодіші, виїхали в райцентр або інші села району. Молоді майже не залишилося.

Листопадним вечором швидко стемніло. Марія Миколаївна поспішила до зупинки, де на неї мала чекати машина. Почався холодний осінній дощ зі снігом. Вона побачила, як підїхав шкільний автобус та з нього вийшли школярі. Їй назустріч потихеньку пробирався хлопчик років десяти. Він ніс важкий рюкзак і ледь переставляв ноги через калюжі. Марії Миколаївні здалося, що він втомлений чи сумний. Вона поцікавилася. *«Знову через графік автобуса не залишився на шкільному святі»*, – відповів хлопчик та не зупиняючись пішов далі.

Марія Миколаївна замислилася над долею свого села в разі закриття місцевої школи. Яка буде перспектива для молодої людини у їх селі? Тоді у неї виникла ідея, як відвести лихо від школи рідного села. І впроваджувати є кому – не так давно у Денежниковому створена громадська організація «Товариство сільських жінок «Акація» (далі «Акація»).

У селі Денежникове школа існувала ще до радянської влади. У 1986 році вона отримала нове двоповерхове приміщення, де діє і сьогодні. Раніше школа тісно співпрацювала із колгоспом «Зоря». Школярі на виробничій ділянці вирощували овочі та фрукти, на фермі – кролів, здобували у старших класах при школі професію механізатора. Із знищенням колгоспу прийшли складні часи для навчального закладу. Якщо раніше у ньому вчилася більше сотні дітей, то зараз лише 63 у трьох ланках, і демографічні прогнози невтішні. За останні двадцять років школа втратила не лише контингент дітей, а й шкільні традиції і свою активність у селі. Частково це ще пов'язано із тим, що посаду директора вже майже тридцять років займає одна і та ж людина.

За вітчизняним законодавством для закриття школи в селі необхідна обов'язкова згода громади. А як ставляться денежниківські мешканці до школи? Чи потрібна вона їм? Чи підуть на захист свого навчального закладу? Хто вже зараз готовий допомогти? Це необхідно було з'ясувати та, якщо треба, помінати позицію школи

та жителів. Перед активом «Акації» стояло нелегке завдання, але, на їх думку, цілком реальне. Бо краще запобігти, ніж рятувати!

Треба було провести перше організаційне зібрання і вже на нього, окрім жінок з «Акації», запросити активних батьків, вчителів, мешканців. Вирішили спочатку запросити тих, хто показав себе у попередніх ініціативах села. Так пообіді середини листопада в кабінеті сільського голови зібралось близько десяти мешканців.

На цьому зібранні більшість сиділа із скептицизмом на обличчях. Мовляв, як можна зсунути з місця те, що тридцять років не ворухилося. Однак іскорки в очах Марії Миколаївни, прямолінійність та напір члена батьківського комітету Антоніни Іванівни, авторитет та невгамовність сільського голови Сергія Миколайовича впоралися із «стіною». Разом обговорили основні напрямки своєї ініціативи. Їм належало з'ясувати думку мешканців щодо дій школи, залучити випускників до визначення напрямів розвитку школи, активізувати педагогічний склад та школярів у громаді, мобілізувати мешканців до вирішення проблем школи. І все це задля того, щоб в кінці-кінців переконати депутатів сільради у прийнятті рішення щодо проведення місцевого референдуму у разі загрози зниження ступеня школи або її ліквідації. Це забезпечить мешканцям можливість безпосередньо впливати на рішення з такого важливого для селян питання, як доля школи. І так просто таке рішення не зможе скасувати той чи інший державний орган.

Свій план дій довели до відома керівництва школи та вчителів. *«Чого це ви вирішили, що нашу школу можуть закрити? У нас достатній контингент учнів. Школа не у хвості рейтингу району. Та і з документами повний порядок – атестація у 2010 році тому підтвердження»*, – усміхаючись, спитав директор школи Антоніну Іванівну. На що та всім показала цифри закриття шкіл по областях України, навела основні причини ліквідації та яскраві приклади припинення діяльності шкіл на Донеччині та Луганщині. До того ж, нагадала член батьківського комітету і про інтернет, який начебто в школі є, але для дітей не діє, і про вуличний туалет, яким продовжують користуватися учні попри наявність туалету у приміщенні. У цьому вона винуватить саме позицію директора. Її слова змусили адміністрацію та працівників школи замислитися та піти на співпрацю.

Анкетування. Мешканці села звикли вже до анкетувань, які доволі часто проводив сільський виконком. Однак цього разу треба охопити в першу чергу селян, діти яких вчаться у школі, молодь та сім'ї середнього віку. Питань до селян накопичилося багато. Від «Чи влаштовує Вас рівень освітніх послуг, що надає школа?» до «Чи готові Ви підтримати пропозицію про створення фонду школи?». Усього до анкети увійшло дванадцять запитань (Додаток 5).

Зі школою домовилися провести анкетування на батьківських зборах. Також анкетували в багатолюдних місцях (магазини, пошта, сільська рада) та ходячи по домівках. Було отримано відповіді від більше сотні мешканців. Отримані результати підтверджували занепокоєність активістів. Що казати, коли 68 % опитаних вважають, що є реальний ризик закриття або зниження ступеня школи. Натомість анкетуванням було виявлено, що переважна більшість опитаних мешканців громади переймається долею подальшого існування школи.

Початок лютого – традиційне проведення для шкіл вечорів зустрічі випускників. У денежниківській школі він не проводився вже декілька років. Хто як не випускники зможуть допомогти рідній Альма-матер? Представники «Акації» запропонували провести в цьому році зустріч випускників усіх поколінь та обговорити із відомими випускниками проблеми школи за круглим столом. Нинішні учні також можуть долучитися до організації свята й, наприклад, показати свої таланти у творчих роботах. Так і домовилися. Одні займалися підготовкою зустрічі, інші – дитячим конкурсом-виставкою.

Після оголошення на загальних зборах школи про конкурс-виставку 24 учня молодших та старших класів надали свої вироби з природного матеріалу, пластиліну, стрічок та бісеру, вишиті картини та вив'язані квіти тощо. На урочистій лінійці найкращі роботи були відзначені з боку громадських лідерів. Але найбільшою нагородою для дітей стало те, що їх роботи стоятимуть у день зустрічі випускників на виставкових столах.

Організатори визначили для себе, що один із вагомих показників вдалопроведеного заходу – це кількість присутніх. Частина випускників залишилися жити в рідному селі, їх сповістити та запросити простіше – паперові об'яви в школі, на зупинках транспорту, в магазині, пошті – й годі. Однак із 1957 року чимало випускників покинуло не лише Денежникове, а й Луганщину взагалі.

Належало з'ясувати таких осіб, їх нинішнє місце проживання та завчасно надіслати їм особисті запрошення. Підняли архів списків випускників, діяли через родичів та однокласників. З'ясувалося, що серед випускників є навіть помічники народних депутатів та працівники Адміністрації Президента. На допомогу в оповіщанні прийшов офіційний сайт села, який доволі популярний у денежниківців.

Сценарієм зустрічі випускників більшою мірою займалися вчителі, а саме вчитель української мови та літератури Світлана Михайлівна. У цій галузі вчителі вважали себе обізнанішими. Тому з приводу програми між представниками школи та ініціативною групою одразу почали виникати непорозуміння. Ідея з круглим столом майже не зірвалася після звістки про те, що ВІП-випускників не буде. *«До чого тоді затівати цей круглий стіл? Куди його вставляти у програму?»* – бурчали вчителі. У Марії Миколаївни був залізний аргумент: *«Ми це планували робити не на показ для цих зайнятих столичних гостей. Ми це робимо заради майбутнього нашої школи»*. У результаті непротиставлених обговорень дійшли консенсусу, і круглий стіл був спланований до проведення на початку свята.

Також, не дивлячись на попередню домовленість, від затії проводити аукціон дитячих творчих робіт вирішили відмовитися. Працівники школи побоюлися випробувати нову для себе форму роботи. *«Краще давайте виставка просто постоїть у шкільних стінах»*, – наполягала завуч школи. Громадські активісти запропонували продати дитячі роботи на ярмарку «Перша проталина», що мав проходити у березні.

Була проведена велика робота, і в перший вихідний лютого до школи завітало близько 100 найвдячніших та найвідданіших випускників різних поколінь. Активісти спеціально до цього заходу навіть підготували буклет «По спіралі історії Денежниківської школи». Майже двадцять осіб взяли участь у роботі круглого столу, що проходив під назвою «Денежниківська школа – вчора, сьогодні, завтра» (Додаток 6). Наче на урок оголошував дзвоник перехід від одного питання дискусії до наступного. Колишні учні обговорили не тільки славне минуле закладу, а і висловилися про бажане майбутнє. У результаті прийшли до висновку, що школа була і повинна бути центром соціальної активності громади, і в інтересах всієї громади необхідно запобігти зниженню ступеня або закриттю

школи. До організаційної групи приєдналися п'ять випускників, які готові були допомагати вже зразу.

Тепер у складі майже 20 вчителів, громадських активістів та випускників організаційна група зібралася на тренінг та детально проаналізувала пропозиції, висловлені на круглому столі, та результати анкетування, учасники висловили нові ідеї та почали створювати бачення найближчої діяльності.

Ще не втихли емоції та спогади після роботи з випускниками, як треба братися за підготовку наступного об'єднуючого школу та громаду заходу – фестивалю-ярмарку «Перша проталина». З одного боку, попереду ще майже місяць, а з іншого – чи встигнемо? Чи не перегорить запал активістів? Як поведуть себе представники школи?

Анкетування показало, що мешканці готові допомагати школі фінансово. *«Нехай цей захід стане першою ластівкою у проведенні благодійних заходів нашого села для збору коштів на потреби школи. До його проведення спробуємо залучити наші установи та місцевих фермерів»*, – вирішили громадські активісти. Почалися зустрічі та переговори. Сільський будинок культури погодився взяти участь у концертній програмі та долучитися до сценарію, батьківський комітет організував ігрові конкурси та приготування пригощань, вчителі – виставку-продаж дитячих творчих та кулінарних виробів, «Акація» – роботу з господарствами для участі їх у ярмарку та запрошення ЗМІ.

Неочікувано для організаторів, крім школярів, які готували роботи на виставку для зустрічі випускників, решта учнів та їх батьків, працівники школи перейнялися ідеєю фестивалю та підготували на продаж для мешканців широкий асортимент своїх робіт. *«Краще ми надамо призи для нагородження учасників конкурсів, аніж виставимо муку чи олію на ярмарку. Цим добром селян не здивуєш»*, – запропонували Марії Миколаївні та Антоніні Іванівні місцеві підприємці та фермери. У їх пропозиції було раціональне зерно. Так, для учасників фестивалю та переможців ігор-конкурсів було отримано козу, качку, харчі для приготування кулешу тощо. А це не менше півтисячі гривень, які на дорозі не валяються.

У неділю 17 березня із самого ранку на площі між школою та клубом було людно. Школярі з веселим настроєм виставляли свої роботи, на пісні ансамблю та зазиви старшокласників-скоморохів спішили цілими сім'ями. Чимало молодих мам з колясками прибу-

ли на свято. Прийшли навіть ті, хто давно за двір не виходив. Сільський голова у козацькому вбранні та директор школи привітно вітали односельців. Тільки оголосили продаж, і за лічені хвилини зі столів змели буквально все. Хтось вихвалявся придбаною шкатулкою, інший куштував пиріг та компот від школярок. У такий прохолодний вітряний день члени батьківського комітету приготували для односельців млинці з гарячим чаєм та запашний куліш. Мешканці були вдячні організаторам та у сумі надали трохи більше 1800 гривень. За ці кошти разом із батьківським комітетом було вирішено придбати для школи мікшерський пульт.

Одного не розраховували організатори – того, що в суботу пройшло велике свято Масляної в обласному центрі, і тому у неділю мало кому із ЗМІ буде цікавий із подібною ж тематикою захід сільського рівня, хоч і ніс він благородну місію.

Настав вирішальний момент – виступ на сесії та рішення депутатів. Однак більшість ініціаторів мали надію, що все пройде як треба, оскільки депутати та члени виконкому сільської ради бачили на власні очі, як відбувалася ініціатива та спостерігали зміни з боку школи та мешканців. Можна сказати, що влада разом із ініціаторами переймалася її результатами.

Спочатку «Акація» як ініціатор написала звернення сільському виконкому. Він дав згоду на розгляд пропозиції на найближчому засіданні сільради.

Перед днем засідання Марія Миколаївна через хвилювання всю ніч майже не зімкнула очей. На сесію в цей день не прийшло трое депутатів із дванадцяти. Поки сільський голова інформував депутатів про звернення «Акації», громадська діячка подумки прокручувала свою промову. Виступ. Знову приклад про сусідню Співаківку, цифри закритих шкіл по Україні, перші перетворення у ставленні школи та громади. Коротка, але наповнена аргументами промова Марії Миколаївни завершилася. Почалися бурні обговорення та запитання. Знову підняли питання про роль директора у розвитку школи. Та все ж усе те, чого було досягнуто за останні декілька місяців, переконало депутатів. Усі дев'ять депутатів прийняли рішення, яке, не дивлячись на будь-які зміни влади, унеможливить закриття денежниківської школи чи пониження її ступеня без згоди мешканців на місцевому референдумі. Це рішення одразу потрапило на сайт села.

Ініціатива денежниківців продемонструвала далекоглядність мешканців села. Громадськість допомагала відновити забуті традиції школи та започаткувати нові. У тому числі і це підвищило авторитет «Акації» серед мешканців і збільшило її членство.

Хоча спочатку з боку адміністрації та вчителів школи була відчутна інертність, але під час останнього заходу вони проявили себе на повну силу. Значно підвищилася їх активність у питаннях розв'язання проблем села та пошуку ресурсів для їх подолання. Доказом цьому слугує той факт, що директор школи підготував у партнерстві із районною радою та «Акацією» заявку на обласний щорічний конкурс програм та проектів розвитку місцевого самоврядування з ідеєю впровадження енергоефективних технологій у денежниківській школі. Також школа вирішила взяти участь у Всеукраїнській акції «Зробимо Україну чистою!» й призначила її координатором завуча школи.

Батьківський комітет також підвищив свою професійність – вирішив оформити документально свою діяльність та скласти положення про Батьківський комітет.

Заходи активістів посилили згуртованість як громадської організації та школи, батьківського комітету та школи, підприємців та школа, так і громади в цілому. Підписаний між школою та «Акацією» договір про співпрацю та участь більше півсотні мешканців різного віку в підготовці та організації проведених заходів – це реальний показник. Ніщо так не надихає, як позитивний досвід спільної взаємодії!

Наступною спільною діяльністю «Акації» та школи є створення офіційно діючого фонду школи та оснащення квітників та саду Денежниківської школи мікрокрапельним поливом, на що вже отримано мікрогрант.

Стислий опис ініціативи «Збережемо нашу школу»

МЕТА:

знижити ризик закриття школи через мобілізацію дій закладу з мешканцями, батьками, школами району, місцевою владою, бізнесом і ЗМІ та покращення умов навчання вихованців групи короткотривалого перебування дітей п'ятирічного віку.

ЗАВДАННЯ:

1. Підвищити репутацію школи на рівні району.
2. Згуртувати громаду навколо збереження школи.
3. Оприлюднити позицію школярів щодо майбутнього села без школи.
4. Залучити батьків дошкільнят та місцевий бізнес до оновлення меблів у групі короткотривалого перебування дітей п'ятирічного віку.
5. Лобіювати рішення відділу освіти про відкриття шкільних гуртків.
6. Висвітити діяльність громади у засобах масової інформації.

ЗАХОДИ ІНІЦІАТИВИ:

- Загальношкільні батьківські збори
- Тренінг для активу громади «Розробка моделей захисту і збереження освітніх послуг у власній громаді та планування їх впровадження»
- Написання творів «Село без школи» школярами та батьками учнів
- Створення школярами та батьками учнів малюнків «Село без школи» й організація їх виставки
- Підготовка та друк брошури «Село без школи» на основі дитячих та батьківських творів і малюнків
- Поширення брошури серед шкіл району та відділів освіти області
- Громадська акція для мешканців села «Хай завжди буде... школа!»
- Створення імпровізованої стіни-плакату батьками учнів та мешканцями громади «Школі – так!»

- Звернення до приватних підприємців
- Розширені збори педколективу та батьків учнів щодо покращення умов навчання дітей 5-річного віку
  - Обладнання кімнати для підготовчої групи
  - Семінар на базі школи для директорів та громадськості шкіл району, районного відділу освіти «Попереджувальні дії щодо зменшення можливості закриття школи»
  - Звернення до сільського голови, голови районної ради та начальника відділу освіти та особисті зустрічі із ними
  - Висвітлення перебігу ініціативи у місцевих, обласних та всеукраїнських ЗМІ і соціальних мережах
  - Організація прес-туру та прес-конференції під час акції «Хай завжди буде... школа!»
  - Підсумковий семінар для активу громади із реалізації ініціативи «Збережемо нашу школу».

ВИКОНАВЦІ:

Громадська організація «Школа життя» та Новочернецьинська ЗОШ I – II ступенів Харківської області.

КОНТАКТИ КЕРІВНИКА ІНІЦІАТИВИ:

Толстік Микола Олександрович, nikol_tol@mail.ru.

**«ЯК «ЧЕТВЕРТА ВЛАДА»
ПОСПРИЯЛА РОЗВИТКУ ШКОЛИ»
(на основі досвіду ініціативи «Збережемо
нашу школу», с.НоваЧернещина,
Сахновщинський район, Харківська область)**

Микола Олександрович Толстiк, директор Новочернечинської загальноосвітньої школи Харківської області, був в обласному центрі по справах особистих, але вирішив, як завжди, зробити щось корисне і для громади. Тому взяв із собою і список редакцій найбільших телевізійних ЗМІ області. Скоро ж почнеться реалізація проекту із активізації громади на захист школи, от було б добре, якщо б і по телебаченню обласному їх школу показали! Отже, будучи людиною приязною та комунікабельною, пішов просто по тих адресах запрошувати журналістів на шкільні заходи...

Виходячи вже із третьої редакції ні з чим, він згадував, що як тільки в редакціях дізнавалися, що до його села на Сахновщині треба майже три години із Харкова їхати, то зразу ж починали переглядатися та ховати скептичні посмішки. Але ж Микола Олександрович був упевнений, що і за 500 кілометрів журналісти прийдуть, якщо запропонувати їм щось дійсно цікаве. Тобто вся справа в тому, щоб зацікавити журналістів. Але яким же чином?

Саме завдання привернути увагу ЗМІ до діяльності у рамках міні-проекту під керівництвом Східноукраїнського центру громадських ініціатив (далі СЦГІ) і стало відправною точкою у переоцінці активними членами новочернечинської громади своєї роботи.

Можна сказати, що селу Нова Чернечина, що на Харківщині, поталанило із керівництвом школи. Школа побудована у 1965 році, потреби в капітальному ремонті вона не має. Система опалення водяна, своя котельня, обладнана власними силами у 2002 році. Є сучасний комп'ютерний клас із 6+1 комп'ютерами, вона підключена до мережі інтернет, хоча з'єднання і досить повільне. У школі нещодавно було організовано індивідуальне навчання в класах із кількістю учнів менше п'яти, покращено матеріально-технічну базу. На базі школи у 2009 році створено громадську організацію «Школа життя», яку очолює енергійна та досвідчена людина – Леся Анатоліївна Таранець, вчитель початкових класів.

Громадська організація у 2009 – 2010 рр. успішно реалізувала проект, направлений на впровадження енергозберігаючих технологій у школі, завдяки якому поставили металопластикові вікна, зробили ремонт котельної. Майже всі члени громади активно брали участь у проекті, доклали до його реалізації чимало зусиль, допомагали благодійними внесками.

Наступні три вдало реалізовані проекти закріпили успіх співпраці школи та громадської організації та довели, що жителям села школа також небайдужа.

Але, як водиться, справжні активісти на досягнутому зупинятися не будуть, тим більше що у школі навчається лише 52 учні, що, як не крути, не дуже багато для її I-II ступенів... Тому Микола Олександрович і Леся Анатоліївна і написали грантову заявку на конкурс СЦГІ. У рамках проекту планувалося активізувати громаду щодо дій із захисту навчального закладу від реорганізації чи ліквідації. Виграли проект, а тепер і за роботу треба братися. І тут – перше нелегке завдання: зацікавити ЗМІ.

Марно пооббивавши пороги основних ЗМІ Харківщини, Микола Олександрович як людина, здатна навчатися на помилках, замислився: *«Ми ж так багато вже зробили для своєї школи, я інших таких активних шкіл у районі не знаю, у нас такі чудові ідеї і в цьому проекті, і є що показати в самому селі – але чому ж на мене дивилися із такою недовірою? Мабуть тому, що бачили мене вперше...»* Цей на перший погляд простий висновок породив інші запитання: а дійсно, хто крім жителів нашого села про наші успіхи знає? у районі не дуже нами цікавляться, знають лише, що якісь ми проекти пишемо, ніхто ні про нашу школу, ні про громадську організацію у Харкові не чув, не говорячи вже про інші області України... А чи правильно це? Особливо якщо попереду переговори із відділом освіти щодо офіційного оформлення групи короткотривалого перебування дітей. І одним із найкращих аргументів для переконання є гарна репутація школи, підтверджена її популярністю та тим, що за її новинами усі слідкують. Поспілкувавшись із Лесею Анатоліївною та іншими членами команди, одностайно вирішили у рамках міні-проекту акцент робити на широкому інформуванні громадськості про свою діяльність. *«Дійсно, час вже і про імідж школи подбати, це вже п'ятий проект, який ми реалізуватимемо, давайте зробимо так, щоб про нього почули не лише у нашому та парі сусідніх сіл»,* – поставила крапку в груповому обговоренні вчитель української мови та літератури Клавдія Петрівна. Та, як відомо, ініціаторам завжди довіряють втілювати їх ідеї, тому й постановили Клавдію Петрівну призначити на посаду прес-секретаря проекту.

Переорієнтація проектної діяльності із «робимо тихо для себе, своєю громадою, не хвалимося» на «анонсуємо заходи, підвищуємо свій імідж, ділимося досвідом» вимагала чимало зусиль.

Треба було йти в ногу із часом і серед іншого створити сторінку школи у Фейсбучі, опанувати цей новий для себе канал передачі інформації. Адже саме у цій соціальній мережі зараз легше усього

спілкуватися із фахівцями-однодумцями, поширювати свій досвід та отримувати швидкі відгуки. Клавдія Петрівна, що за допомогою фахівців Східноукраїнського центру займалася розвитком сторінки школи у Фейсбуці, зразу відчула різницю між ним та звичними на той момент для школи Однокласниками, у яких спілкування більше йшло на побутові теми, або Вконтакте, орієнтованим скоріше на молодь. У Фейсбуці ж зразу знайшлися знайомі із інших областей України, які теж займаються грантовою діяльністю, там же була можливість і в спеціалізованій групі оновлювати новини свого проекту, і деталізувати базу даних ЗМІ, пошукавши офіційні сторінки деяких телерадіокомпаній та преси. Робота закипіла.

Функціонуванню шкільного сайту також було тепер присвячено більше часу. Сам факт існування сайту у сільській невеликій школи вже викликає повагу, а той серйозний підхід, що намагалися впровадити активісти під час роботи над проектом, не може не захоплювати. Усі анонси заходів, усі запрошення та новини вчасно розміщувалися на сайті nova.klasna.com, на ньому також можна було побачити фотозвіти через декілька днів після заходів.

Потихеньку почали добиратися і до мас-медіа. Ще перед початком реалізації ініціатив, під час зустрічі усіх грантерів із спеціалістами СЦГ у Луганську, Микола Олександрович та Леся Анатоліївна зізнавалися: *«Ми не дуже хвилюємося за те, щоб усі заплановані заходи у нас відбулися, адже в нас є досвід, підтримка громади та стабільні партнери. А ось співпраця із ЗМІ – це для нас ліс густий... Не знаємо навіть із якого боку підійти...»*. Та швидко зрозуміли, що починати треба із складання так званої медіа-карти, тобто детального списку усіх засобів масової інформації, із якими потенційно можна було б налагодити взаємодію. Звичайно, були в цьому напрямку деякі невеликі наробітки, але треба було їх систематизувати та додати нової інформації. Отже, шукали і в довідниках, і в інтернеті, і навіть інші громадські організації допомагали із своїми контактами.

Коли медіа-карта набрала серйозного вигляду, вирішили, що правильно буде зробити спробу зав'язати особистий контакт із декількома редакціями, поінформувавши про діяльність школи та початок реалізації проекту. Особливо важливо було вийти на тих журналістів, у колі професійних інтересів яких якраз була б діяльність сільських шкіл та центрів громадської активності. Деяким телефонували, до інших приходили у редакції, комусь

відправляли листа. Зацікавленості із боку мас-медіа не бракувало, але стало зрозуміло, що звертатися до них треба гарно підготовленими. Тобто кожен свій захід, кожную подію треба заздалегідь описувати у формі прес-анонсу чи прес-релізу та робити розсилку усім ЗМІ по своїй медіа-карті. Іншими словами, хочеш дружити із журналістами – навчися сам писати як журналіст та не лінуйся ділитися матеріалами.

І тут на допомогу новочернечинцям прийшла піар-менеджер СЦГГ Аліна Бондар, яка взялася стати їх провідником у світі прес-матеріалів. Вона і під час тренінгу у громаді, і декілька місяців після допомагала Миколі Олександровичу та Клавдії Петрівні із структуруванням інформації в їх прес-релізах та анонсах, редагувала тексти. Аліна згадувала: *«Їх перші спроби навіть важко було назвати прес-матеріалами. Вони нагадували то директорські звіти до відділу освіти, то шкільні твори... Але із часом ставало все краще, усе професійніше, навіть логотипи школи та громадської організації з'явилися у прес-релізах та анонсах».*

Цей великий пласт роботи переплітався із основною проектною діяльністю, підкріплюючи її та надаючи їй більшої ваги. Чутки про те, що у Новій Чернечині відбувається щось цікаве, із шпальт газет та колонок інтернет-видань, а також із соціальних мереж розповзлися далеко за межі села. Про те, що школярі та їх батьки будуть створювати малюнки та писати твори на тему «Село без школи», а на основі саме цих малюнків та творів буде створено брошуру із однойменною назвою, дізналося багато людей, які почали із зацікавленістю слідкувати за ходом ініціативи. Були серед цих зацікавлених осіб і спеціалісти Сахновщинського відділу освіти.

Ще на загальношкільних батьківських зборах, які відбулися на самому початку проекту та були саме присвячені його цілям та термінам, було вирішено, що село та школу мають побачити журналісти. Прес-тур намітили на найяскравішу подію усього проекту – акцію «Хай завжди буде... школа!!!». Програма акції включала створення імпровізованої стіни-плакату для висловлювання батьками та членами громади позиції щодо майбутнього села без школи «Школі – так!», виступ агітбригади «Моя школа» та виставку малюнків та творів «Село без школи» (Додаток 7).

Під час підготовки акції Микола Олександрович згадав, як майже три місяці тому харківські журналісти не припускали навіть і думки про те, щоб їхати за тридев'ять земель на Сахновщину дивитися

його школу. Але тепер він знав, як діяти. Крім звичних вже запрошень телефоном або електронною поштою із розсилкою прес-анонсів звернувся до обласної ради, де йому надали контакти знайомих журналістів, склав детальний план прес-конференції, підготував солідний прес-кіт, тобто пакет матеріалів про школу, громадську організацію «Школа життя» та про перебіг проекту, запропонував журналістам допомогу із транспортом. Результат виправдав усі очікування: приїхали вісім представників мас-медіа, серед яких два тележурналісти, які згодом створили два повноцінні телесюжети про співпрацю школи та громади у Новій Чернечині. Будучи у селі, представники мас-медіа детально розпитували команду проекту про загрозу закриття школи, цікавилися, чи підтримує їх влада, не вірили, що мешканці громади радо допомагають школі не тільки своїм часом та ідеями, але ще й коштами.

«Я вражений тим, із якою повагою учні, учителі та громада ставляться до свого навчального закладу, такий досвід громадської активності є унікальним, у жодному районі Харківщини такого я ще не бачив, не розумію чому про цю школу нічого не було відомо раніше», – говорив один із запрошених медійників.

Виходушколи «із тіні» та формуванню її іміджу як локомотиву змін на Сахновщині також сприяла ініціатива Миколи Олександровича провести у рамках проекту на базі очолюваного ним навчального закладу семінар «Попереджувальні дії щодо зменшення можливості закриття школи» для малокомплектних шкіл району. І тут відділ освіти, із свого боку, запропонував розширити коло учасників та запросити на нього представників усіх без винятку шкіл району. Це була велика честь та показник довіри із боку влади.

Брошура «Село без школи», випущена у рамках проекту на основі творів та малюнків дітей та їх батьків, розлетілася по всій Україні (Додаток 8). Її передавали управлінням освіти різних районів, директорам шкіл, журналістам. Більшість читачів говорять, що без сліз читати її не можна, настільки в ній передано емоції суму села без школи. Зараз школа дарує її гостям, здебільшого чиновникам, які приїжджають на свята.

Результати проекту настільки перевершили очікування, що його команда вирішила за своєю ініціативою організувати підсумковий семінар для активу громади. На ньому згадали і побоювання, і важкі моменти, і радості проекту. Усі зійшлися на тому, що найновішим моментом була співпраця із ЗМІ. Клавдія Петрівна, прес-секретар

ініціативи, висловила спільну думку команди: *«До початку проекту контактів із мас-медіа у нас не було взагалі. Ініціатива дала можливість розширити коло ЗМІ, встановити тісні контакти з ними, зацікавивши їх діяльністю громадських об'єднань та школи, спрямованою на зниження ризику реорганізації та закриття школи. Саме вони допомогли розповсюдити наш досвід, донести до читачів та глядачів думку дітей, батьків, представників громади про існування сіл без школи, привернути увагу громадськості не лише нашого села до проблеми малокомплектної школи».*

Але який же підсумковий семінар без планів на майбутнє? А таких багато. Серед них – і початок функціонування на базі школи додаткових гуртків, поштовхом чому стала пропозиція районних відділу освіти та будинку творчості, і лобіювання у сільській раді офіційного відкриття групи короткотривалого перебування 5-річних дітей на базі школи, і оновлення сайту навчального закладу... Ясно одне – у громадських лідерів із невеликого слобожанського села Нова Чернецьина тепер у руках два великі козири: підтримка засобів масової інформації та сформований імідж їх громади як команди невтомних активістів-новаторів.

Додатки

Додаток 1

Звернення директора
Златоустівської ЗОШ I-III ступенів до
голови Златоустівської сільської ради
(з досвіду ініціативи «Громада для освіти»)

big 16.01.2013р. № 120

Голові Златоустівської
сільської ради
Любічеву А.А.
Директора Златоустівської ЗОШ
I – III ступенів
Барабаш О.А.

Лист

Шановний Анатолію Анатолійовичу! Звертаюся до Вас з проханням включити в порядок денний сесії сільської ради питання щодо ризику пониження статусу школи у зв'язку з закриттям інформаційно – технологічного профілю.

З метою залучення більшої кількості учнів до навчання, пропаганди профілю серед молоді та батьків просимо підтримати рішенням сесії сільської ради:

- проведення курсів – тренінгів для батьків, вчителів, мешканців села під керівництвом педагогів та залученням учнів школи;
- агітаційну роботу на підприємствах, розташованих на території сільської ради

Директор школи

О.А.Барабаш

Програма проведення агітаційної кампанії «Інформаційний ЛІКБЕЗ»

(з досвіду ініціативи «Громада для освіти»)

Дата: 28.02.2013 р.

Місце проведення: села Златоустівської сільської ради (Голубицьке, Малинівка, Веселе).

Час початку: 10:00/ 12:00/ 14:00.

Мета: ознайомити мешканців сіл із досягненнями та роботою інформаційно-технологічного профілю школи; заохотити до відвідування комп'ютерних курсів на базі школи у літній період; провести опитування щодо виявлення рівня навичок роботи на комп'ютері та готовності мешканців відвідувати курси на базі школи; збір заяв на курси.

Роздаткові матеріали: буклети про комп'ютерні курси, календарики, бланки заяв на курси.

10:00 – 10:10 Вітальне слово і презентація школи.

*Директор Златоустівської ЗОШ І-ІІІ ст.,
керівник ініціативи «Громада для освіти»
Барабаш О. А.*

10:10 – 10:15 Демонстрація відео про школу.

10:15 – 10:30 Все про комп'ютерні курси.

Розповсюдження буклетів. Питання-відповіді.

*Керівник програми Intel «Шлях до успіху»,
член ініціативної групи «Разом за майбутнє»
Гапонова Т. І.*

10:30 – 10:40 Виступ шкільної агітбригади.

Розповсюдження календариків.

10:40 – 10:55 Проведення опитування серед мешканців.

*Шкільна агітбригада під керівництвом
секретаря ініціативної групи
«Разом за майбутнє»
Шведової А. М.*

10:55 – 11:00 Музичний подарунок учасникам від молодших школярів.

11:00 – 11:15 Оформлення заяв на курси.

Додаток 3

Текст запрошення для
батьків майбутніх першокласників
(з досвіду ініціативи «Стартуємо впевнено разом!»)

Уважаемые родители будущих первоклассников!

**Приглашаем ваших детей
на учебу в Донецкую общеобразовательную школу!**

Для детей работает адаптационная группа,
для родителей – консультационный пункт.

Ждем вас каждую субботу в 9:00!

Стартуем уверенно вместе!

**Наш адрес: г. Донецк-31, ул. Макеевская, 4-а
Контактный телефон: (062) 222-00-67**

*«Разные дети в школу приходят
И каждый ребенок в ней место находит.
Будет талантлив, способен, умен!
С трудной программой справится он!»*

Додаток 4

Програма флешмобу «До школи на млинці!»

(з досвіду ініціативи «Стартуємо впевнено разом!»)

Дата: 15.03.2013 р.

Місце проведення: Донецька ЗОШ I-III ступенів № 138.

Мета: привернути увагу до школи та проблеми відкриття адаптаційних груп короткотривалого перебування на базі шкіл у депресивних районах м. Донецька, задіяти до шкільних заходів батьків майбутніх першокласників, мешканців, депутатів та представників влади.

Учасники: майбутні першокласники та їх батьки, майбутні випускники – учні 8 та 10 класів, вихованці дитячого садка № 365 та діти із родин, де російська та українська мови не є рідними, місцеві жителі, депутати Пролетарської районної ради та представники районного виконкому.

Роздаткові матеріали: прес-кіт для ЗМІ.

10:30 – 11:00 Вітання учасників флешмобу

Президент шкільної республіки «Юність».

11:00 – 11:20 Флешмоб: створення колективного малюнка

«Дорога до школи».

Майбутні випускники – учні 8 та 10 класів.

11:20 – 11:45 Дегустація млинців, показові мініатюри, хоровод.

Вчителі фізкультури і керівники спортивних секцій та гуртків школи.

12:00 – 12:45 Прес-конференція «Реалізація ініціатив по відкриттю адаптаційних груп короткотривалого перебування на базі шкіл у депресивних районах м. Донецька».

Модератор:

Дьяченко Наталія, керівник ініціативи «Стартуємо впевнено разом», координатор напрямку громадсько-активної школи № 138.

Виступаючі:

- Рязанцева Олена Анатоліївна, заступник голови Пролетарського виконкому в м. Донецьку;*
- Ізюмова Тамара Амвросіївна, голова громадської організації Пролетарського району м. Донецька «Громада Першотравнева»;*
- Надія Вікторівна Прігарін, методист Пролетарського районного відділу освіти.*

Додаток 5

Опитувальник для мешканців села
(з досвіду ініціативи «Зміна ступеня школи або її ліквідація – тільки за результатами місцевого референдуму»)

Шановні мешканці села Денежникове!

Дане опитування проводиться з метою з'ясування Вашої думки про роботу школи, загрози її закриття та готовності підтримати навчальний заклад і брати участь у його розвитку. Від імені активістів ТСЖ «Акація» і Денежниківської школи просимо відповісти на ряд запитань, запропонованих нижче. Поставте галочку в квадратіку біля одного обраного Вами варіанту відповіді.

- 1) Чи влаштовує Вас рівень надання освітніх послуг місцевою школою?
 Так Не зовсім Ні
  - 2) Чи вважаєте Ви школу активною?
 Так Не зовсім Ні
  - 3) Чи мають діти шкільного віку займатися громадсько-корисною працею?
 Так Ні Важко відповісти
  - 4) Чи влаштовує Вас рівень організації дозвілля школярів?
 Так Не зовсім Ні
  - 5) Чи готові Ви брати участь у заходах з організації дозвілля?
 Так Ні Важко відповісти
  - 7) Чи вважаєте Ви територію школи благоустроєною?
 Так Не зовсім Ні
  - 8) Чи готові Ви брати участь в облаштуванні школи села?
 Так Ні Важко відповісти
  - 9) Як Ви вважаєте, чи існує загроза пониження ступеня або закриття місцевої школи?
 Так Ні Важко відповісти
  - 10) Чи готові Ви підтримати рішення, щоб рішення щодо пониження ступеня або закриття школи приймалися лише за результатами місцевого референдуму?
 Так Ні Важко відповісти
  - 11) Чи готові Ви підтримати пропозицію щодо створення фонду школи?
 Так Ні Важко відповісти
  - 12) Яка сума буде необтяжливою для Вас до внеску у фонд школи?
 до 5 грн. до 10 грн. більше 10 грн.
- Вік** до 35 років більше 35 років пенсіонер
- Стать** жіноча чоловіча
- Освіта** нижче середньої середня середньо-спеціальна вища

Дякуємо за участь в опитуванні!

**Програма
круглого столу випускників
«Денежниківська школа: учора,
сьогодні, завтра»** (з досвіду ініціативи
«Зміна ступеня школи або її ліквідація –тільки за
результатами місцевого референдуму»)

Додаток 6

Дата: 02.02.2013 р.

Місце проведення: Денежниківська ЗОШ I-III ступенів.

Мета: залучити випускників школи до вирішення проблем навчального закладу.

Роздаткові матеріали: буклет «По спіралі історії Денежниківської школи».

17:00 – 17:05 Вітальне слово директора.

*Директор Денежниківської ЗОШ
Чурсін Юрій Володимирович.*

17:05 – 17:15 Виступ: «Чи може школа стати центром активності громади?».

*Денежниківський сільський голова
Артьомов Сергій Миколайович.*

17:15 – 17:30 Дискусія учасників.

17:30 – 17:40 Вступ: «Громадсько-корисна праця школярів».

*Головний агроном СПФ «Агротон»
Бакулін Віталій Миколайович.*

17:40 – 17:55 Дискусія учасників.

17:55 – 18:05 Виступ: «Славне минуле школи».

*Пенсіонер:
Шестаков Володимир Григорович
Пенсіонер:
Бакулін Григорій Васильович.*

18:05 – 18:20 Дискусія учасників.

18:20 – 18:30 Виступ: «Перспективи розвитку школи».

*Учитель початкової школи
Чурсіна Олена Семенівна.*

18:30 – 18:45 Дискусія учасників.

18:45 – 19:00 Підсумки круглого столу.

*Член правління НРГО «ТСЖ «Акація»
Артьомова Марія Миколаївна.*

Додаток 7

**Програма громадської акції
«Хай завжди буде... школа!»
(на основі досвіду ініціативи
«Збережемо нашу школу»)**

Дата: 22.02.2013 р.

Місце проведення: Новочернецьинська ЗОШ I-II ступенів.

Мета: привернути увагу широкої громадськості до проблем сільських шкіл, донести позицію школярів, вчителів та мешканців села щодо перспективи села без школи.

Роздаткові матеріали: прес-кіт для ЗМІ.

10:30 Реєстрація учасників. Акредитація ЗМІ.

11:00 Відкриття. Вітальне слово організаторів.

*Директор Новочернецьинської ЗОШ I-II ступенів,
керівник ініціативи «Збережемо нашу школу»
Микола Олександрович Толстік.*

11:05 Проведення акції «Хай завжди буде... школа!».

- Виставка малюнків «Село без школи»

*Учитель образотворчого мистецтва,
активіст громадської організації «Школа життя»
Світлана Іванівна Білашенко.*

- Виставка творів «Село без школи»

*Учитель української мови та літератури,
прес-секретар ініціативи «Збережемо нашу школу»
Клавдія Петрівна Черкасова.*

- Виступ шкільної агітбригади «Моя школа!»
- Оформлення стіни-плакату «Школі - так!»

*Голова громадської організації «Школа життя»,
учитель початкових класів Леся Анатоліївна Таранець.*

12:05 Екскурсія для журналістів «Знайомимось зі школою».

12:15 Прес-конференція «Школа та громадськість: шляхи співпраці»:

- Про ініціативу «Збережемо нашу школу!»
- Презентація брошури «Село без школи»
- Діалог з представниками ЗМІ
- Підведення підсумків.

Модерація:

*Директор Новочернецьинської ЗОШ I-II ступенів, керівник
ініціативи «Збережемо нашу школу» Микола Олександрович Толстік*

Ключові доповідачі:

*Голова громадської організації «Школа життя»,
вчитель початкових класів Леся Анатоліївна Таранець.*

*Учитель української мови та літератури, прес-секретар ініціативи
«Збережемо нашу школу» Клавдія Петрівна Черкасова.*

13:00 Фуршет для ЗМІ.

Прес-реліз

(на основі досвіду ініціативи
«Збережемо нашу школу»)

Додаток 8

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «ШКОЛА ЖИТТЯ»

Україна, Харківська область,
Сахновщинський район,
с. Нова Чернецька
64530, вул. Дружби, 85
Тел (057) 622 47 34
<http://nova.klasna.com/>
ел. пошта: novatchern@i.ua

НОВОЧЕРНЕЩИНСЬКА ЗОШ І-ІІ СТУПЕНІВ

Україна, Харківська область,
Сахновщинський район,
с. Нова Чернецька
64530, вул. Дружби, 85
Тел (057) 622 47 34
<http://nova.klasna.com/>
ел. пошта: novatchern@i.ua

На Харківщині створено брошуру «Село без школи»

Новочернецька ЗОШ І-ІІ ступенів та громадська організація «Школа життя» виступили ініціаторами створення брошури «Село без школи: шляхи до збереження». У виданні представлені конкурсні малюнки та твори учнів, їх батьків та вчителів.

22 березня 2013 року у рамках акції «Хай завжди буде... школа!» Новочернецька ЗОШ І-ІІ ступенів Сахновщинської районної ради Харківської області та громадська організація «Школа життя» представили брошуру «Село без школи: шляхи до збереження». Також гості заходу з Кегичівського та Лозівського районів ознайомилися із виставкою малюнків та творів на тему «Село без школи» й разом із мешканцями створили стіну-плакат «Школі – так!».

У брошурі «Село без школи: шляхи до збереження» розкрита роль школи для сільської місцевості, використані малюнки та твори майже тридцяти учнів, їх батьків та вчителів. У своїх роботах вони розмірковують над долею села, у якому закриють школу. Видання адресоване керівникам відділів освіти, директорам шкіл, педагогам, батькам учнів, мешканцям та учням. Воно покликане пробудити активну позицію всіх, кому не байдужа доля сільської школи як культурно-освітнього осередку села.

На основі творчих робіт, що увійшли до брошури, була створена шкільна виставка «Хай завжди буде... школа!». У своїх творах учасники зазначили, що для них школа – це «другий дім», «серце села», «його душа», без якої села не буде. А про село без школи діти написали так: «зникне школа – зникне село», «село без школи, що лелека без крила», «село без школи – це вимираюче поселення, село без майбутнього». На малюнках дітей присутні побачили школу,

яку закрили, з великим замком на дверях, з розбитими вікнами, проваленим дахом, розібраними стінами. Поряд безпритульних дітей, залишених напризволяще. Також представлені і малюнки-мрії про світле майбутнє школи.

Кульмінацією акції стало оформлення стіни-плакату «Школі – так!». Депутати сільської ради, працівники школи, батьки вихованців, активні мешканці села, учні та гості висловили власну позицію на підтримку малокомплектних сільських шкіл.

З електронною версією видання можна ознайомитися за посиланням

<http://totalaction.org.ua/content/na-harkivshchini-stvoreno-broshuru-selo-bez-shkoli>.

***

Захід був проведений у рамках ініціативи «Збережемо нашу школу», що реалізується в рамках проекту «Разом до збереження та розвитку освітніх послуг у малих громадах» за сприяння Східноукраїнського центру громадських ініціатив і фінансової підтримки Міжнародного Фонду «Відродження».

Більше на сайті школи nova.klasna.com.

Контакти:

Черкасова Клавдія,

прес-секретар

громадська організація «Школа життя»

тел. 095 092 54 63, 097 165 17 42

e-mail: klavdia1961@ukr.net, klavldija2910@gmail.com

Інформація про Східноукраїнський центр громадських ініціатив

Організація була заснована у січні 2003 року. Зареєстрована із статусом неприбуткової організації 31 березня 2003 року.

Місія: розвивати й підтримувати відповідальну й свідому участь громадян у суспільному житті шляхом проведення різноманітних правозахисних й освітніх програм.

Основні напрямки діяльності:

- Правозахист і громадянська освіта.
- Підтримка й розвиток організацій громадянського суспільства, засобів масової інформації (тренінгові програми, інформаційні послуги, консультування, видавнича діяльність).
- Залучення громадськості до розробки й реалізації місцевих ініціатив.

Важливим напрямком роботи СЦГІ протягом всього терміну діяльності є освітні проекти для громадсько-активних педагогів, молоді та мешканців малих громад.

Вирішенням проблем підвищення якості життя населення малих громад та збереження освітніх послуг у сільській місцевості СЦГІ займається більше п'яти років. У цьому напрямку здійснюється:

- впровадження тренінгових програм для громадсько-активних вчителів щодо підвищення їх правової обізнаності, громадської активності та розвитку шкіл;
- вивчення та узагальнення зарубіжного досвіду щодо збереження шкіл у сільській місцевості;
- дослідження і моніторинг ситуації скорочення шкільної мережі в державі;
- надання методичної, юридичної та інформаційної допомоги педагогам та громадським активістам з питань, пов'язаних із розвитком і збереженням шкіл;
- створення видань на допомогу педагогам і місцевим громадським активістам з перетворення школи на центр активності громади, використання мережі інтернет для залучення додаткових ресурсів і правового регулювання ліквідації школи.

Контактна інформація:

Адреса: 30-й квартал, буд 2, кв. 14, м. Луганськ, 91005

Тел. + 380 0642 49 13 74

E-mail: zahumanrights@gmail.com

Веб-сайт: <http://totalaction.org.ua/>

**Досвід ініціатив на користь збереження шкіл:
матеріали проекту
«Разом до збереження та розвитку освітніх послуг
у малих громадах»**

Укладачі: О. Дрепіна
О. Переходченко

Дизайн та макетування – О. Бондаренко, Т. Кириллова
Коректура – О. Переходченко, А. Бондар

Відповідальний за випуск – О. Дрепіна

Підп. до друку 21.06.2013 р. Формат 60x84 / 16.
Друк офсетний. Гарнітура Minion Pro.
Умов. друк. арк. 11,16. Наклад 200 прим.
Розповсюджується безкоштовно.

Видавець: ПП «Видавництво «Янтар»
1-й мікрорайон, 1/1, м. Луганськ, 91055, тел.: (0642) 52 29 77
Свідоцтво про внесення до Держреєстру ДК № 256 від 22.11.2000

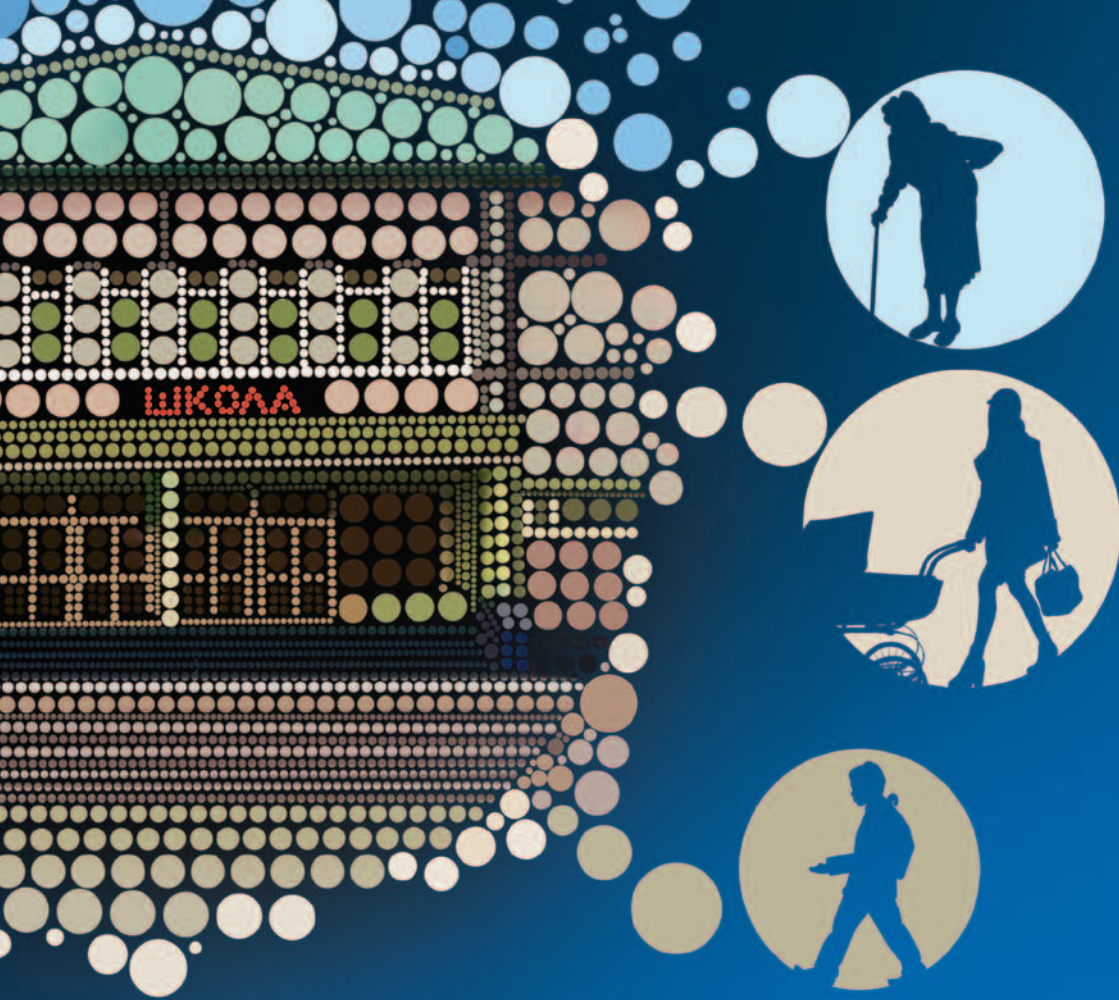
Видруковано з готових діапозитивів
ФОП Манько Д.О.
кв. Зарічний, 16/79, м. Луганськ, 91015
тел.: 050 565 09 24

**Східноукраїнський центр громадських ініціатив
Луганськ, 2013**

ДОСВІД ІНІЦІАТИВ НА КОРИСТЬ ЗБЕРЕЖЕННЯ ШКІЛ:

матеріали проекту «Разом до збереження та розвитку
освітніх послуг у малих громадах»